

kifejtett gondolatát. Igen nagy a felelősségünk ennek a szerepnek az alakításában, korszerű újrafogalmazásában. Ha csak abba szeretnénk belegondolni, hogy a magyar társadalomtudományok a trianoni Magyarország határain kívül maradt területekre, nemzetekre, népcsoportokra vonatkozóan az elmúlt 20 évben milyen kutatási eredményeket tudnak felmutatni, akkor feltétlenül érdemesnek látszik felülvizsgálni a kisebbségi magyar tudományosság feladatvállalásáról, szerepéről kialakult sztereotípiáinkat. Azokat, amelyek a „határon túli magyar kutatókban” elsősorban csak bedolgozókat, kiegészítőket, közvetítőket látnak. A romániai, horvátországi, ukrainai stb. hely-, kultúra-, tárgy- és nyelvismeret hiánya miatt egész diszciplínák kezdenek kiszorulni a magyar társadalomtudományi kutatások hagyományos

terepeiről, tematikus területeiről. Ezek a közép-európai kapcsolattörténeti, interetnikus és egyéb kutatások a kisebbségi magyar kutatókkal, intézményekkel közösen válhatnak ismét szerves részévé a magyar és a nemzetközi tudományosságnak.

Ennek érdekében kellene mielőbb tisztázni a magyarországi és a kisebbségi magyar tudományos intézmények, kutatók kapcsolatrendszerének működésében zavarokat okozó kérdéseket: a támogatáspolitikai újragondolásától egészen a hálózati kutatási rendszerek kialakításáig és a koordinált kutatástervezésig.

A Fórum Intézet kiadványa jól szolgálja ezeket a szándékokat, s ezért köszönet illeti mindazokat, akik közreműködtek elkészítésében.

Szarka László

Farkas Mária: A Nouvelle Revue de Hongrie mint kultúraközvetítő folyóirat

Gondolat Kiadó, Budapest, 2004. 204 lap

Farkas Mária munkája a Pécsi Tudományegyetemen a Bölcsészettudományi Kar Doktori Iskolájának Hungarológia alprogramja keretében PhD-disszertációként született, és a Gondolat Kiadó Doktori Mestermunkák sorozatában könyv alakban is megjelent. A disszertáció a címben jelzett *Nouvelle Revue de Hongrie* (NRH) kultúraközvetítő folyóirat mellett további három hasonló törekvésű és rendeltetésű folyóirat összehasonlító-rendszerező feldolgozása. A recenzió elején megállapíthatjuk, a disszertációnak kultúra-, kapcsolat- és sajtótörténeti jelentősége van. A szerző előzményként bemutatja a *Revue de Hongrie*-t (RH; megjelent 1908–1931), testvérlapként a hazai

közönséget tájékoztató *Magyar Szemlét* (MSZ 1927–1944) és az angol és amerikai közönség felé nyitó *Hungarian Quarterly*-t (HQ 1936–1944). Mindegyik mint kultúraközvetítő orgánus és egyszersmind fórum fontos szerepet tölt be nemcsak a magyar kultúra külföldi, hanem a francia és angol nyelvű kultúra magyarországi megismertetésében és elfogadtatásában.

A folyóiratok összehasonlító vizsgálatából kiderül, hogy azonos történelmi háttér, kultúrpolitikai törekvés konkretizálódik az egyes folyóiratokban. Mind a négy folyóirat társadalmi háttérét és közéleti bázisát jelentős politikusok, gazdasági szaktekintélyek, a magyar szellemi életet jelentősen befolyásoló személyek alkot-

ták, akik a nyugati, elsősorban francia és angol orientációt képviselték Magyarországon, és az egyoldalú német orientációt ellensúlyozták. Kezdetben az MSZ és az NRH szerkesztőbizottsága közös volt (többek között Bethlen István, Gombocz Zoltán, Herczeg Ferenc, Hóman Bálint, Kornis Gyula, Ravasz László, Szekfű Gyula). A folyóiratok mögött jelentős anyagi háttérrel biztosító nagytőkés és bankár csoport (Baranyai Lipót, Chorin Ferenc, Kornfeld Móric) állt. A folyóiratok közéleti támogatottságát a Budapesti Francia Irodalmi Társaság (elnöke vicomte de Fontenay francia főkonzul), a Magyar Szemle Társaság (elnöke Bethlen István, főtítkára Balogh József), a Society of the Hungarian Quarterly (elnöke szintén Bethlen István) és a Sociétés de la Nouvelle Revue de Hongrie (társelnökei Apponyi Albert és Bethlen István) jelentette. A tudományosság garanciáját a korabeli magyar tudományos elit tagjai biztosították. A szerkesztés munkája is jó kezekben volt. A dolgozat egyes fejezeteiben a szerkesztők érdemeinek külön is hosszabb-rövidebb méltatását kapjuk (RH Huszár Vilmos, MSZ Szekfű Gyula és Eckhardt Sándor, NRH Teleki Pál szerkesztőbizottsági elnökletével Otlík György és Láng Boldizsár kultúrdiplomáták, HQ Balogh József). Balogh József méltatása külön fejezetet kapott klasszikus műveltsége, széleskörű érdeklődése és tájékozottsága, humanista és magyar elkötelezettsége, értelmiség-szervező és szerkesztői hozzáértése okán.

Mind a négy folyóirat szinte azonos külső megjelenését, szerkezeti felépítését a disszertáció címében is jelzett Nouvelle Revue de Hongrie részletes bemutatásával szeretném szemléltetni.

A folyóirat külső formája, felépítése tizenhárom év alatt lényegileg nem változott, kivéve terjedelmét, amely átlagosan

száz oldal volt. A tartalomjegyzéket követő lapon van az adott számban szereplő közreműködők névsora foglalkozásukkal együtt. Minden szám tartalmaz egy-egy tanulmányt, elsősorban a magyar politika, történelem és kultúra történeti és aktuális kérdéseiről, folyamatosan áttekintve a világpolitika minden nagy eseményét. A cikkek aktuális gazdasági kérdéseket is érintenek a búza áratól a tőzsdéig. Figyelmet keltő, hogy az egyes folyóirat-számok borítólapján megtalálható az egy mondatba sűrített mondanivaló: *Hongrie, humanisme, latinité; La liberté, humanisme; La confédération danubienne*. A kulturális tematika rendkívül gazdag.

A korabeli jelesebb hazai írók közül kevesen voltak, akiknek írása ne jelent volna meg a Revue-ben. A tanulmányok szerzői az adott időszak ismert irodalmárai, főleg a *Nyugat* esszé- és szépirói, így például Babits Mihály, Gyergyai Albert, Halász Gábor, Illyés Gyula, Kosztolányi Dezső, Schöpflin Aladár, Sötér István és Szerb Antal. A szerzői gárda másik nagy körét a legendásan franciás szellemű Eötvös-kollégium tanárai és volt diákjai alkották. A folyóirat több mint száz tanulmányt közöl a magyar irodalomról és ugyanannyi vers- regény- és novellarészletet francia fordításban. Ez a jegyzék kiegészül további, 1932 előtt megjelent francia fordítások adataival. Balogh József irodalmi válogatásáról azt írja Pasuth László: „A Revue minden hónapban egy-egy élő magyar író novelláját hozta, rendszerint igen jó fordításban. Olyan avantgarde szerzők is szerepeltek, akik hogyan is kerülhettek volna be a hivatalosabb irodalom sáncái közé: itt francia köntösben kijutottak a revue elképzelt világszínpadára” (1970, 102). A művészetek reprezentációja az építészet, szobrászat, iparművészet, festészet vonatkozá-

sában százhusz bibliográfiai tételben van jelen. Ez a rovat tizenhárom időszaki és állandó kiállításról is tudósít. A hatvan-négy néprajzi tanulmány a magyar népcsoportokról, népszokásokról, a faluról, régi mesterségekről, a folklóról és néptáncról tudósít. Ezzel a rovattal a folyóirat szándéka: felhívni a figyelmet arra, hogy a magyarság olyan szellemiséget képvisel ezeréves civilizációjával, magatartásával és értékrendjével, amely Európa figyelmére feltétlen érdemes. A folyóiratban a magyar zenéről kialakított kép közelről sem olyan teljes, mint más területek esetében. Negyvenhat tanulmányt olvashatunk a magyar zenéről általában, valamint a magyar zenéről mint finnugor és magyar népi örökségéről, a zeneszerző Liszt Ferencről, Bartók Béláról, Kodály Zoltánról, Liszt és Wagner kapcsolatáról.

Minden számban van könyv- és lapszemle is. A lapszemlét tíz éven át Passuth László szerkesztette. A könyvszemle nemcsak a magyar művekről adott értesítést a külföldnek, hanem az európai szellemi értékek hazai megismertetésére is törekedett. Eckhardt Sándor és Hankiss János sok tanulmánya foglalkozott a francia szellemmel, a francia irodalommal és annak magyarországi hatásával. Az NRH kitekintett Svájcra, Németországra, Ausztriára, Olaszországra és Svédországra is. Fórumot biztosított a külföldi diplomatáknak, újságíróknak, politikusoknak, irodalmároknak. A folyóiratnak voltak francia munkatársai is: menekült hadifoglyok, diplomaták, lektorok, mint például François Gachot és Aurélien Sauvageot. Jó volt a folyóirat külföldi fogadtatása is. Huszonkét francia intézmény fizetett elő rá. A világ több mint háromszáz könyvtárban volt megtalálható.

Farkas Mária jelen munkája bátran tekinthető a Szöllősy Klára által összeállított, 1943-ban megjelent NRH-repertó-

rium (1932–1942) kommentárokkal ellátott kiegészítésének. Az említett repertóriumot Zolnai Béla vezette be.

Az NRH tartalmára és szerkezetére vonatkozó megállapításokat a szerző néhány diagramja teszi szemléletessé, így például az, amely a folyóirat teljes anyagában szereplő írások mennyiségi viszonyát a magyar kultúrát érintő írások számához hasonlítja (188).

A folyóiratszámok cím- és hátlapjának, tartalomjegyzékének, közreműködői listájának illusztrációként szolgáló másolatai nemcsak informatívak, hanem azt a benyomást keltik az olvasóban, mintha magát a folyóiratot tartaná kezében.

A hivatkozott művek bibliográfiája ötvennyolc tételt tartalmaz. A könyv függelékében található a nyelviileg kompetens francia nyelvű összefoglaló (resumé). Egyetérthetünk a szerzővel, Farkas Máriával, amikor könyvében a Zárógondolatok között megállapítja, hogy a *Nouvelle Revue de Hongrie* „figyelemmel kísérte mindazt, ami Magyarországra és Európára vonatkozott, és ennek hangot is adott. A folyóirat a gyakorlatban azt célozta meg, hogy a francia vagy franciául beszélő elit számára közel hozza a Dunamedence népeinek értékeit és kérdéseit, és az idegen beláthasson a tudományos és szellemi életükbe. Felhívta a külföld figyelmét, hogy ezt a kultúrkört is kötelessége Európának ismerni. A folyóirat minden sora ezt a korszerű európai szellemet tükrözte vissza” (Farkas 193).

Az ismertett folyóiratokban felvázolt kulturmissziós törekvés egyidős a mi *Nyugatunk* indulásával: a *Revue de Hongrie* 1908-ban jelent meg először. Legyen hát e recenzió egyúttal a magyar kultúráközvetítő sajtó ünnepi emlékeztető köszöntése is.

Kornya László